

ՀԱՅ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆԵՐԸ

Բիւզանդիոնի մէջ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽԱԳ

ՄԷԼԻ արտատւած

—•—•—

Ի ՆՊԱՍՏ

Իզմիթի Կոստանթնուպոլիսի Արքեպիսկոպոսի

ԳՐԵՅ

Printed in Turkey

ՊԵՏԱԿԱՆ-ՄԱՐԿԱԿԱՆ

ՏՆՈՐԷՆ ԵՄԻՈՒՄԵՆ ԵՐԿՈՍԻ ՎԱՐՈՒՄԵՆ ԵՆ ՄԱՆԿԱԳՐԱՐՏԷՐԸ

ԽՈՏՈՒՄԸ

891. 99

Գ - 47

ՏՊԱՐԱՆ ԵՒ ԴԱՆԷԼՆ

1909

1886

891.99
9-47

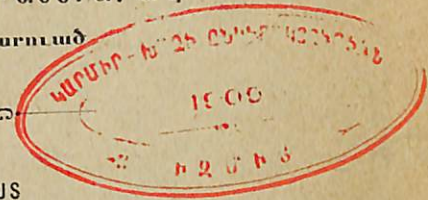
01 JAN 2009

ՀԱՅ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆԵՐԸ

Բիւզանդիոնի մէջ 06 DEC 2011

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽԱՂ

ՄԷԿ արարուած

4057

Ի ՆՊԱՍՏ

Իզմիթի Կարմիր-Խաչի Արհեստանոցին

Printed in Turkey

ԳՐԵՑ

ՖԻՆԱՆՍ-ՄԵԾՐՈՊ

ՖԻՆԱՆՍԻ ՅԻՄՈՒՍԵԱՆ ՆՐԿՍԵՌ ՎԱՐՋԱՐԱՆԻ ԵՒ ՄԱՆԿԱԳԱՐՏԷՁԻ
(ԴՕՏՈՍԹՕ)

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ Ա. ՇԱՀԷՆ
(Արարի)

1909

135
40

ԵՐԿՈՒ ԽՈՍԻ

Այս բաժնախաղը առաջին անգամ ներկայացուած է Ռոսոսթո Թիւուսեան Վարժարանի բարձր եւ միջին Բ. կարգի աւասակերներու կողմէ, 1909 Յունիս 18, «Սահակայ եւ Մեհրապայ թօնին» առիթով:

Սւ աշօր կը հրատարակուի ի նպաստ այնպիսի ընկերակցութեան մը, որ րէւելոյ դեռ երեկի ծնունդ, արդէն իսկ սկսած է հետապնդել զեղեցիկ ու վեժն նպատակ մը: Իր տուած թօնէն-լսարաններուն ու վիճակահանութիւն-հանդէսներուն վրիս հասոյքը մասամբ Աստուայի արկածեալներուն նման բարեգործական նպատակի մը յատկացուցած, եւ մասամբ տրամադրած է Ընթերցարան-Պատըն-բացի մը եւ Արհեստանոցի մը հաստատումին: Պատըն-բացի ու Արհեստանոցի նախնական պատրաստութիւնները արդէն կատարուած, Ընկերակցութիւնը կը յուսայ անոնց բացումը կատարել յառաջիկայ Սեպտեմբերին, երբ, օգտափոխութեան եւ գիւղագնացութեան օրերը վերջացած, լուրջ ու ամփոփ գործունէութեան օրջանը կը սկսի:

Յաջողութիւն իրենց ազնիւ ձեռնարկին:

1909 Օգոստոս 1

Իզմիտ

ԳԷՈՐԳ-ՄԵՍՐՈՒՊ

ԱՆՁԵՐԸ

ՅՈՎՍԵՓ ՊԱՂՆԱՅԻ.— Մեսրոպի եւ Սահակի երիցագոյն առակերհներէն . կաթողիկոսացած եւ ապա նահասկուած Ղեւոնդեանց հետ:

ԵԶՆԻԿ ԿՈՂԲԱՅԻ.— Հեղինակ-բարգմանիչ «Եղծ Աղանդոց» կամ «Եզնիկ» անուն գրքոյկին: Ոսկեղարու բազմադիւն բարգմանիչներէն:

ԿՈՐԻԻՆ.— Սիրելի առակերհ Մեսրոպի, եւ հեղինակ «Վարք Ս. Մեսրոպայ» եւ այլ գործերու եւ բարգմանութիւններու:

ՂԵՒՈՆԴ ԵՐԷՅ.— Նշանաւոր դէմք Վարդանանց պատերազմին մէջ . ապա նահասկուած:

ԱՐՁԱՆ.— Երիցագոյն առակերհներէն եւ բարգմանիչ:

ՅՈՎՀԱՆ ՄԱՆԴԱԿՈՒՆԻ.— (Առակերհ Մեսրոպի), (Կաթողիկոս 478-490) . Հեղինակ իր անունով ճանչցուած կարգ մը ընփոխ ճառերու, եկեղեցական աղօթքներու եւայլն:

ՍՊԱՍԱՒՈՐ.— Յոյն պատանի մը:

Տեսարանը տեղի կ'ունենայ Բիւզանդիոն, պանդոկի մը
սանդիկին մէջ:

ՀԱՅ ԹԱՐԳՄԱՆԻԶՆԵՐԸ

ԲԻԻԶՄԱՆԴԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽԱՂ

ՄԷԿ ԱՐԱՐՈՒԱՄ

ՏԵՍԻԼ Ա.

(Տեսարանը կը ներկայացնէ միջնադարեան եւ բիւզանդական հաշտկով կամաւորուած սենեակ մը: Տեսարանը բացուելուն Յովսէփ Պաղմասի գրասեղանի մը առջեւ նստած, ձեռքը փետուէ գրիչ մը, բարգմանութեամբ կը պարտապի. իսկ Եզնիկ փոքրիկ գրքոյկ մը բլուճած՝ խոր ընթերցումի մէջ ընկղմած է):

ՅՈՎՍԵՓ, ԵԶՆԻԿ, ապա ՍՊԱՍԱՒՈՐԸ

ՅՈՎՍԵՓ (Գլուխը հակած, աշխատութեան զբաղելով) .—

Լաւ հունձք մը պիտի ունենանք, Եզնիկ: Թերեւս մեր վարդապետները, մանաւանդ Սահակ հայրապետը, բարկանան մեր անախնկալ մեկնումն իմանալով, բայց չեմ կարծեր որո՛չ Մաշթոց եւ ո՛չ ինքը լսեցարձակօրէն եպիսկոպոսի ընթացք մը նկատեն մեր այս նախանձախնդրութեանը:

ԵԶՆԻԿ (Յովսէփի դառնալով) .— Յովսէփ, ե՛ղբայր, ինչո՞ւ չատ կը կրկնէք այդ խօսքերը: Մեր վարդապետը՝ Մեսրոպ չէ՞ր որ երբ զմեզ Եդեսիա կը զրկէր ասորի հայերուն գործերը հայերենի թարգմանելու պաշտօնով, խոստացաւ նաեւ զրկել Բիւզանդիոն: Այդ խոստումը հերիք էր արդէն, և մենք փոխանակ Հայաստանի զառնալով կրկին ձամբայ իյնալու, ուղղակի Եդեսիայէն մեկնեցանք ու դիմեցինք մեր գործին:

ՅՈՎՍԵՓ (Գլուխը կը վերցնէ ու եզնիկի կը դառնայ) .— Բայց զարմանալին հո՞ն է որ մենք մէկ ամիսէ Կոստանդնուպոլիս եկած ենք ու տակաւին չի կրցինք հանդիպիլ մեր ընկերակիցներուն: Արդեօք չե՞ն եկած դեռ:

ԵԶՆԻԿ .— Հաւանական է որ հասած չեն տակաւին: Կրնայ ըլլալ նաեւ որ Հայաստանէն ընաւ ձամբայ եկած չըլլան:

ՅՈՎՍԵՓ .— Այն ատեն զմեզ խափած պիտի ըլլան ինչ որ չե՛մ կարծեր: Լուր չի բերի՞ն մեղի թէ Յովհան Մանգակունին և Արձան դէպի Կ. Պոլիս ձամբայ եկած են թարգմանչական գործին համար:

ԵԶՆԻԿ .— Տեսնե՛նք. գուցէ ձամբան դժուարութիւններու հանդիպած են ու չեն կրցած ժամանակին հասնի: Ամէն պարագայի մէջ այսօր Կեսարիոյ կարաւանը կը հասնի և եթէ ստուգիւ ձամբայ եկած են, այ-

սօր անպատճառ հաւանական է որ հասնին:

ՍՊԱՍՏԻՈՐԸ (Ներս մտնելով) .— Երկու երիտասարդներ ձեզ կը հարցնեն. օտարականներ կերենան. կ'ուզէ՞ք վեր գան:

ԵԶՆԻԿ (Յովսէփի դառնալով) .— Մեր ընկերակիցները չըլլա՞ն: (Սպասաւորին ուղղելով) Շուտով վեր թող գան: (Սպասաւորը կը մեկնի:)

ՅՈՎՍԵՓ .— Ռւբ էր թէ այդպէս ըլլար:

ՏԵՍԻԼ Բ.

ՆԱԽՈՐԴՆԵՂԻՐԸ ԵՒ ՂԵՒՈՆԴ, ԿՈՐԻԻՆ

(Եզնիկ եւ Յովսէփ nsfi կելլեն յուսալից: Ներս կը մտնեն Ղեւոնդ եւ Կորիւն):

ԿՈՐԻՒՆ ԵՒ ՂԵՒՈՆԴ .— Ողջո՞յն:

ՅՈՎՍԵՓ .— Մէհ, Ղեւո՛նդ, Կորի՛ւն, դուք հո՞ս...

ԵԶՆԻԿ .— Ի՞նչ զուգադիպութիւն է այս...

(Կողջազուրուիկ խանդալատացով):

ԵԶՆԻԿ .— Խնդրեմ նստեցէ՛ք: (Աթոռներ կը ներկայացրնէ, կը նստին):

ՅՈՎՍԵՓ .— Մեղի սխա՛լ լուր բերած էին ուրեմն: Մենք գիտէինք թէ Յովհան և Արձան զրկուած են Կոստանդնուպոլիս:

ԿՈՐԻԻՆ .— Ո՛հ, սխալ չէ . մեր վարդապետները Յովհաննը և Արձանը ճամբայ հանեցին Բիւզանդիոն գալու համար, որոնք երկու ամիսէ մեկնած են արդէն :

ՂԵՒՈՆԴ .— Ի՞նչ . հոս չե՞ն անոնք :

ԵԶՆԻԿ .— Ո՛հ, եղբայր : Մենք ալ եկանք զանոնք հոս գտնելու յոյսով, բայց մեր յոյսն ի դերև ելաւ : Զարմանալի է որ ճամբան ալ հանդիպած չէք . ո՞ր ճամբով եկաք :

ՂԵՒՈՆԴ .— Մելիտինէի (Մալաթիա) ճամբով եկանք, սակայն առանց Կեսարիա հանդիպելու : Հոն կը սպասեն արդեօք տակաւին :

ՅՈՎՍԵՓ .— Զձեզ ո՞վ զրկեց ուրեմն :

ԿՈՐԻԻՆ .— Վարդապետները չեն զխտեր մեր գալը : Երբ լսեցինք որ Եդեսիայէն մեկնած էք զէպի Բիւզանդիոն, մենք ալ ճամբայ ելանք ձեզի միանալու և մեր մեկնումը նամակով իմացուցինք Մալթոյ վարդապետին :

ՅՈՎՍԵՓ .— Իրա՞ն կ'ըսէք, ըսել է դո՛ւք ալ չուզեցիք զուրկ մնալ հէլէն դպրութեան դանձերէն ու ինքնակամ միացաք մեզի :

ԿՈՐԻԻՆ .— Ինչա՞ն չէ . կուզէիք միայն դո՞ւք օգտակար ըլլալ թարգմանութիւններով : Մենք կը կարծենք թէ երկու անձի դործ չէ այդ :

ԵԶՆԻԿ .— Իրաւո՛ւնք ունիք, իրաւո՛ւնք ունիք : Ուր էր թէ մեր վարդապետները դեռ ուրիշ շատերը զրկէին Եդեսիա, Բիւզանդիոն կամ Աթէնք, թէ՛ հելլէն դպրութեան ու իմաստասիրութեան ծանօթանալու և թէ՛ նուիրական գանձերով ճոխացած, իրենց հայրենիքն ալ փարթամացնելու :

ՂԵՒՈՆԴ .— Ի՞նչ ըրիք, ի՞նչ թարգմանութիւններ կատարեցիք Եդեսիայի մէջ :

ԵԶՆԻԿ .— Քաւական պաշար հաւաքեցինք : Եդեսիոյ Պարսից դպրոցի մատենադարանը մեր տրամադրութեան տակ դրո՞ւած էր : Գեղեցիկ ասորի զրչագիրներ գտանք : Կատարեալ և ճոխ Աստուածաշունչ մատենան մ'ալ գտանք և ո՛չ միայն ջանացինք թարգմանել, այլև թախանձանօք ծախու առինք զայն : Վերջը կը տեսնէք մեր պայուսակին մէջ, տեսնէք ի՞նչ պատուական բան մըն է : Ս . Եփրեմի ամբողջ գործերը, մեկնութիւնները, աղօթքները, երգերը, ամէնքն ալ թարգմանեցինք հայերէնի : Եւսեբիոսի Եկեղեցական Պատմութեանը մէկ ասորերէն օրինակը տեսանք ու ամբողջապէս թարգմանեցինք : Տեսէ՛ք ահա միր եղբայրը՝ Յովսեփ յունարէն բնագրին բաղդատութիւնը կ'ընէ այժմ . լաւ կ'ըլլայ որ յունարէնի թարգմանութիւնն ալ ունենանք :

ՅՈՎՍԵՓ .— Այո՛, անշուշտ : Պէտք է ես Յունա-

բէնի թարգմանութիւնն ալ կատարեմ:

ԵԶՆԻԿ .— Ասոնցմէ զատ թարգմանեցինք նաեւ Եղեսիոյ դարձին պատմութիւնը, զոր գրած է Ղերուբնաս ասորին . Զգօն Պարսկի կամ Յակոբ Մծբնայ հայրապետին «Զգօն» անուն գիրքը, Պօղոս առաքեալի առ Կորնթացիս Գ . թուղթը, որոնք մեր և Յունաց Աստուածաշունչներուն մէջ չի կան: Ասոնցմէ դուրս ուրիշ բաւական թարգմանութիւններ ըրինք ու զեռ մտադիր էինք Եփրեմի աշակերտներու բոլոր գործերն ալ թարգմանել հայերէնի, բայց լաւ համարեցինք անցնիլ Բիւզանդիոն, քանի որ հոս շատ աւելի գանձեր կան թարգմանելիք:

ՂԵՒՈՆԴ .— Դուք շատ գործ տեսեր էք, եղբայրներ: Եթէ այդ գործերը մեր դպրոցներուն մէջ տարածուին, սքանչելի արդիւնքներ պիտի տան:

ԿՈՐԻԻՆ .— Իրաւունք ունիք, Ղեւոնդ եղբայր: Կը հիւանամ մեր ընկերներու աշխատասիրութեան և անձնուիրութեան վրայ: Բայց միևնոյն ժամանակ կրնախանձիմ ալ իրենց վրայ: Ի՛նչ . այդքան թարգմանութիւններ կատարեր են, այդքան գործեր տեսեր են ու մենք բան մը ըրած չունինք տակաւին:

ՅՈՎՍԵՓ .— Շնորհաւորելի է քու բարի նախանձը . արդէն ձեր զէպի Բիւզանդիոն ճամբայ ելնելու որո-

շումը կը ցուցնէ այդ: Եւ վստահ եղէք, սակայն, թէ աշխատող մարդոց համար գործ չի պակսիր . այնպիսի գործեր որոնք պատիւ կը բերեն զայն կատարողին:

ԵԶՆԻԿ .— Այո՛, այ՛ո, ընկերներ . հոս մենք շատ գործ ունինք տեսնելիք . մենք ո՛չ միայն այս տեղի Բարձրագոյն վարժարանի դասընթացքին կրնանք հետեւիլ, այլև բոլոր սուրբ հայրերու գրուածներուն թարգմանութիւնովը զբաղել: Մանաւանդ այս վերջինը մեր պաշտօնն ալ է: Արդէն չնորհիւ տեղւոյս Յունաց տիեզերական պատրիարք՝ Մաքսիմիանոս եպիսկոպոսին՝ բաւական լաւ ընդունելութիւն մը գտած ենք ու կը գտնենք տակաւին:

ԿՐԻՍԻՆ .— Իրա՞ւ կ'ըսէք, ի՞նչպէս ծանօթացաք, ի՞նչպէս ընդունեց զձեզ, ի՞նչ ըրաւ:

ՂԵՒՈՆԴ .— Մելիտինէի յոյն եպիսկոպոսէն ալ թուղթ մը բերած ենք Մաքսիմիանոսի ուղղուած, միզ կը յանձնարարէ, ուրեմն ընաւ պէտք չը պիտի ունենանք այդ յանձնարարականին:

ԵԶՆԻԿ .— Լա՛ւ է որ այդպիսի թուղթ մ'ունիք . այդ միջոց մը կ'ըլլայ զձեզ քիչ մ'աւելի շուտ ծանօթացնելու: Մաքսիմիանոս բաւական բարի մարդ մըն է: Երբ առաջին անգամ իրեն ներկայացանք և յայտնեցինք թէ Հայոց Սահակ եպիսկոպոսին կողմէ զրկուած ենք

Եղեսիա և Բիւզանդիոն՝ եկեղեցական հայրերը նոր գրա-
նուած հայերէն գրերով թարգմանելու համար, շատ սի-
րալիր ընդունելութիւն մ'ըրաւ մեզի: Յանձնարարեց որ
Բիւզանդիոնի բոլոր մատենադարանները բանաւ մեր
առջև ու դիւրութիւններ տան մեր աշխատութեան հա-
մար: Յայտնեց նաև թէ, եթէ փափաքինք աստուածա-
բանական ու իմաստասիրական ձեւաբանի դասընթաց-
քին հետեւիլ, ինքը պատրաստ է ամէն դիւրութիւն ըն-
ծայել մեզի: Շատ շնորհակալ եղանք և սիրով ընդուն-
եցինք իր բարեացակամ առաջարկները:

ՅՈՎԱԾԵՓ. — Այո՛, մանաւանդ ճեմարանի մասին
եղած առաջարկը շատ սիրելի եղաւ մեր եղբոր՝ Եզնի-
կին, որ սկսաւ եկեղեցական գիտութիւններու և իմաս-
տասիրութեան դասընթացքին հետեւիլ:

ԵԶՆԻԿ. — Ընչա՛տ է որ շատ կը սիրեմ գիտութիւն-
ները, ինչպէս նաև իմաստասիրութիւնը, որովհետեւ
կ'ուզեմ հաւատալ թէ գիտութիւնները կրօնի և բարո-
յականի յառաջդիմութեան ու լուսաւորութեան կը նը-
պաստեն: Միայն թէ մեր երկրին համար այժմ իմաս-
տասիրութիւն ընելէ աւելի թարգմանութիւններ ընել
կարեւոր է և պիտանի: Եւ մենք լաւ կ'ըլլայ որ այդ
գերին մէջ մնանք ու փայլենք:

ԿՈՐԻԻՆ. — Ի՞նչ կ'ըսէք, եղբայր, երբ ընական

հանճարներ չեն պակսիր մեր մէջ, ինչո՞ւ չի փայլին ա-
նոնք իրենց բուն արժանիքին մէջ: Տեսէ՛ք, Պրոքրեսիո-
սը, այն հայ հանճարը որ Հէլլէներու անգամ ուսու-
ցիչ եղած ըլլալը լսած ենք այնքան պարծանքով:

ԵԶՆԻԿ. — Իրաւո՛ւնք ունիք, եղբայր: Ես ըսել
չուզեցի թէ մենք պէտք չէ փայլինք իմաստասիրութեան
կամ փիլիսոփայութեան նման ճիւղերու մէջ, այլ մեր
երկրին համար աւելի օգտակար է այժմ թարգմանել
քան փիլիսոփայութիւն ընել: Իսկ գալով Պրոքրեսիոսի,
այդ հսկայ հայ հանճարը, որուն համբաւը հաղիւ Հա-
յաստան հասած է, մեզի՝ Հայերու փառք մըն է: Դեռ
անցեալ օր, Մաքսիմիանոս եպիսկոպոսն ու Կայսրը մեծ
գովեստով խօսեցան անոր մասին: Ըսին թէ մեր Պրոք-
րեսիոսը կամ Պարոյրը ուսուցիչ եղած է Յուլիանոս կայ-
սեր, Բարսեղ Կեսարացի և Գրիգոր Նազիանզացի մեծ
հայրերուն: Աթենական ատեաններուն վրայ պանծացու-
ցած է ան հայ միտքին իմաստասիրական ընդունակու-
թիւնն ու արժանիքը: Հոս, Բիւզանդիոնի կայսերական
պալատներուն մէջ ալ հնչեցուցած է իր ձայնը, մրցումի
ելած ու յաղթած է ամէնուն: Յոյներն իրրեւ իրենց ա-
մէնէն նշանաւոր գիտուններէն մին կը պատուեն զայն:
Հռոմայեցիները պղնձէ արձան մը կանգնած են անոր ի
յիշատակ և վրան արձանագրած են. Թագուհին Հռոմ,

բագաւորի բանին , այսինքն Պերճախօսութեան բագաւոր Պարոյրին :

ՂԵՒՈՆԴ .— Այդքան մեծ հանճար մ'ունեցած ենք ու մենք չենք գիտեր . . .

ՅՈՎՍԵՓ .— Ու տակաւն քանինքը կրնանք ունենալ , որոնք Հայուն փառքը պիտի ըլլան :

ԵԶՆԻԿ .— Ինչո՞ւ չէ : Ինձ այնպէս կը թուի թէ մեր ընկերներէն Դաւիթը բնական ընդունակութիւն մ'ունի իմաստասիրութեան , և ինքն ալ սիրահար է արդէն : Եթէ Բիւզանդիոն գալու ըլլայ ան , գուցէ կարենայ ա՛յնքան առաջանալ որ անյաղթ տիտղոսն ալ ձեռք բերէ շատ դիւրութեամբ : Փալիաքիլի էր որ մեր Վարդապետները՝ Սահակ և Մեսրոպ՝ Դաւիթն ալ Պոլիս զրկելու ջանային . իրենց պատիւ պիտի բերէր անշուշտ :

ԿՈՐԻԻՆ ԵՒ ՂԵՒՈՆԴ .— Այո՛ , անշուշտ :

ՅՈՎՍԵՓ .— Բայց Արձանն ու Յովհան Մանդակունին ո՞ւր մնացին . այսքան ժամանակէ ճամբայ ելեր են , տակաւին մէջտեղ չկան :

ՍՊԱՍԱՒՈՐ (Ներս մտնելով) .— Մաքսիմիանոս եպիսկոպոսի բարապանին առաջնորդութեամբ երկու երիտաւարդներ եկած են ձեզ տեսնելու :

ԵԶՆԻԿ .— Որո՞նք կրնան ըլլալ արդեօք : Գուցէ Ստողաւածաբանական Ճեմարանի երկու ընթացաւարտ-

ներն են , որոնք փափաք յայտնած էին մեր եկեղեցւոյ դաւանութեան մասին առանձին տեսութիւն մ'ունենալ մեր հետ : Ժամանակը չէր թէպէտ , բայց ի՞նչ ընենք : (Սպասաւորին դառնալով) Թող ներս հրամմեն :

(Սպասաւորը կը մեկնի : Եզնիկ ոտի կ'ելնէ և կը յառաջանայ դէպի դուռ) :

ՏԵՍԻԼ Գ .

ՆԱԽՈՐԴՆԵՐԸ ԵՒ ՅՈՎՀԱՆ , ԱՐԶԱՆ

ԵԶՆԻԿ (Դրան մօտ՝ ձեռքերը բացած) .— Ա՛հ , Յովհան և Արձան , վերջապէս եկաք :

(Ամենք միասին ընդոս ոտի կ'ելնեն ու կը դիմեն դէպի նորեկներ) :

ՅՈՎՀԱՆ , ԱՐԶԱՆ .— Ողջո՞յն ձեզ :

ՅՈՎՍԵՓ .— Վերջապէս . . . վերջապէս . . . (Կողջադուրսին , «ողջոյնի» ձեռով) .

ՅՈՎՀԱՆ (Ողջագուրուելով) .— Այս ի՞նչ բախտաւորութիւն է , ամէնքնիս ալ հոս ենք :

ԱՐԶԱՆ (Նոյնպէս ողջագուրուելով) .— Ու յախալի՛ զուգադիպութիւն :

ԵԶՆԻԿ (Արունքն ներկայացնելով) .— Հրամայե՛ք , նրա-

տեցէք: (Կը հստին): Պատմեցէ՛ք, տեսնենք, ո՞րերկից կու-
գաք, ի՞նչպէս եկաք:

ՅՈՎՀԱՆ.— Եզրա՛յր եզնիկ, ձեր և եզրայր Յով-
սէփի եղեսիա մեկնելէն ետքը, Արծառն ու ես ա՛յնքան
թախանձեցինք Սահակ հայրապետին ու մեր Մեսրոպ
վարդապետին, որ այլևս ձանձրացան ու տեղի տուին
Քիւզանդիոն գալու մեր փափաքին: Եւ թէպէտ որոշած
էին ձեր վերադարձէն ետք զձեզ զրկել նորէն, բայց առեկի
նպատակայարմար նկատեցին նախ զմեզ ճամբայ հանել
ու եթէ դուք ալ դառնալով փափաք յայտնէիք, ձեզ
ալ զրկել: Մեզի յանձնարարական թուղթեր տուին Կեսա-
րիոյ յոյն մետրոպոլիտին ու զօրապետին, Կ. Պոլսոյ Յու-
նաց պատրիարքին ու կայսեր և այլն ուղղուած: Երբ
Կեսարիա հասանք, շատ մեծ ընդունելութիւն մը գտանք
ամէնէն. ըլլայ մետրոպոլիտէն, ըլլայ զօրապետէն, ըլլայ
յոյն հոգևորական դասակարգէն կամ ժողովուրդէն: Հոն,
Ս. Բարսեղի չիմնած մատենադարաններէն մէկին մէջ
մէկ քանի թանկագին ընդդիւրներ գտնելով փափագե-
ցանք անոնց թարգմանութիւնը կատարել: Եւ իրաւոյն
մէկ երկու ընտիր գրչագիր օրինակներու վրայէն թարգ-
մանեցինք Ս. Բարսեղի ճառերէն մեծ մասը. Գրիգոր
Նիւսացւոյ, Գրիգոր Նազիանզացւոյ և ուրիշ սուրբ հայ-
րերուն ճառերէն մէկ քանին և այլն: Եւ հազիւ կրցանք

գործիրնիս աւարտել ու օձիքնիս ազատել Կեսարիայէն:
Այսօր իսկ հասանք մայրաքաղաք: Անմիջապէս ներկայա-
ցանք Մարգարմանոս եպիսկոպոսին յանձնելով իրեն մեր
վարդապետներուն ու թագաւորին և Կեսարիոյ մետրո-
պոլիտին մեզ տուած յանձնարարականները: Սիրով ըն-
դունեց զմեզ և յայտնեց թէ արդէն ուրիշ հայ պատա-
նիկներ հոս կը գտնուին ճիշտ միեւնոյն նպատակով: Խոս-
տացաւ ամէն դիւրութիւն ընծայել մեզի, ինչպէս ձեզի
ալ խոստացեր է. յանձն առաւ նաեւ յարմար առիթով
մը ներկայացնել զմեզ Կայսեր: Ապա իր բարապաններէն
մէկը զնեզով մեզի հետ ձեր ընակարանն առաջնորդել
յանձնարարեց: Ահա մեր պատմութիւնը, ընկերներ, և
ես ուրախ եմ որ թէպէտ տարբեր ճամբաներով և իրար-
մէ անկախ, դիմած ենք, սակայն, միեւնոյն նպատակին:
ՅՈՎՍԷՓ.— Ե՛րբ իմացաք մեր հոս գտնուիլը:

ՅՈՎՀԱՆ.— Կեսարիա կը գտնուէինք տակաւին,
երբ մեզի լուր հասաւ թէ զէպի Պոլիս ճամբայ ելած էք:
Նամակ մ'ալ Մաշթոց վարդապետէն ընդունեցինք, որ
կ'իմացնէր ձեր մեկնումը և կը յանձնարարէր փութով
միանալ ձեզի ու միասին գործել: Այս միտքով նամակ
մ'ալ ձեր հասցէին գրած ու ներփակած էր մերինին
մէջ: Ահա ձեր նամակը: (Գրպանէն համակ մը կը հանէ եւ կը
յանձնէ Եզնեկի, որ կնիմք կը փակէ եւ կ'սկսի կարդալ):

ԵԶԵԿԻԱ . (կարդալով) . — «Սիրելի որդեակք , Եզնիկ , Յովսէփ , Ղևոնդ , Կորիւն ,

«Կ'իմանանք որ , բարի նախանձով լեցուած , ճամբայ ելած էք դէպի Բիւզանդիոն , գիտութեանց և ուսմանց ուստանը : Կը յանձնարարենք ձեզ կատարել փութով ձեզի վստահուած պարտականութիւնները : Զանացէք ուսանիլ և ամբարել կարելի եղածսն չափ շատ բան՝ քիչ ժամանակի մէջ : Զեր Հայրենիքը ձեզի կ'սպասէ , ձեր մայրենի վարժարանները ձեր բերելիք գանձերուն կը նային : Զանացէք որքան կարելի է ձեռք բերել ու հայացնել Ս . հայրերու բոլոր կարեւոր գրուածները : Անոնք պէտք է մեզը ու կաթ լինին ձեր մատաղերամ հայրենակիցներուն համար : Դո՛ւք պիտի ըլլաք մեր երկրին ճշմարիտ առաքեալները և քարոզիչները : Աշխատեցէք միշտ ձեր Հայրենիքն ունենալով նշանարան , եթէ դուք պիտի կրթուիք , հարկ է որ կրթուիք ձեր երկրին համար , եթէ պիտի զարգանաք՝ պէտք է զարգանաք մեր աշխարհին համար , եթէ պիտի աշխատիք ուրիշներուն հոգոյն փրկութեանը , պէտք է աշխատիք ամենէն առաջ ձեր հայրենակիցներուն հոգոյն համար : Հէլլէն մտքին գանձերը մինչեւ ցարդ մուեալ տառ մ'էին ձեզի և ձեր Հայրենիքին համար . այսուհետեւ ձեր մշտնջենական զբաղումին առարկան ու աղբերակը թող լինին : Հայրական ողջոյններ

ամենուր ալ Սահակ հայրապետէն :

Ողջունիւ սիրոյ , մնամ աղօթարար
«ՄԵՍՐՈՊ-ՄԱՇԹՈՑ»

ԿՈՐԻՒՆ . — Միշտ միենոյն դադափարապաշտ Մաշթօց վարդապետն է , ո՛րքան բազմարդիւն՝ նոյնքան համեստ :

ՂԵՒՈՆԴ . — Բախտ ուրութիւն մըն է Հայաստանի համար այսպիսի վարդապետ մ'ունեցած ըլլան իբրեւ ուսուցիչ ու գործիչ :

ՍՐԶԱՆ . — Ինչպէս նաև մեզի համար :

ԵԶԵԿԻԱ . — Երբ մեկնեցաք երկրէն , ի՞նչ կ'ընէին մեր վարդապետները և ընկերակիցները :

ՅՈՎՀԱՆ . — Զեր դէպի Եդեսիա մեկնումէն ետքը , Մեսրոպ չի թողուց երբէք իր ուսուցչական առաքելական պաշտօնը : Շաղկոմքի մեր առաջին դպրոցէն ետք անցաւ Սպեր . հոն դպրոցներ բացաւ և վերակացու կարգեց Ղևոնդն ու Նսովքը :

ՂԵՒՈՆԴ . — Ծիշտ է , այո՛ :

ՅՈՎՀԱՆ . — Դերձանի մէջ ուսուցիչ և վերակացու դրաւ Գնիթ եպիսկոպոսը , Եկեղեաց գաւառին մէջ՝ Դանանը և ապա դարձաւ Այրարատ , ուրկէ վերսալին ճամբայ ելաւ դէպի Գողթն գաւառ : Դիտէք հարկաւ որ

Մեարոպ վարդապետը գրեթէ ամբողջ Հայաստանը շրջելէն ետքը, անցաւ նաեւ Վրաստան, այնտեղի հայախօս բնակչութեան համար ալ դպրոցներ բանալու: Ո՛չ միայն իր նպատակն իրագործեց, այլև Վրաց լեզուին համար ալ այրուբէնք մը պատրաստեց ու դպրոցներ բացաւ: Հոն իր դրած վերակացուներն էին Խորենացի Տէրը և Տարօնցի Մուշէն: Իսկ Աղուանաց երկիրը իր բացած դպրոցներու վերին տեսուչը եղաւ մեր աշակերտակիցներէն Յովնաթան:

ԿՈՐԻԻՆ.— Մեր Մաշթոց վարդապետը ճշմարիտ առաքեալ մը չէ հապա ի՞նչ է:

ԱՐՁԱՆ.— Վարդապետի մասին շատ աւելի գեղեցիկ կրնայ խօսիլ եղբայր Կորիւնը, քանի որ գրեթէ միշտ անոր հետ կը գտնուէր:

ՅՈՎՀԱՆ.— Այո՛, Կորիւն և Ղևոնդ պէտք է քիչ մ'աւելի տեղեկութիւններ հաղորդեն ձեզի և մեզի, քանի որ մենք իրենցմէ աւելի կանուխ բաժնուեցանք մեր վարդապետներէն:

ԿՈՐԻԻՆ.— Գրեթէ ամէն ինչ բնուեցաւ արդէն: Մաշթոց վարդապետը, զոր ես պիտի համարձակիմ Սուրբ կոչելու, իր բովանդակ կեանքին մէջ եղած է ու կ'ըլլայ առաքեալ՝ քարոզիչ և ուսուցիչ. ուր որ կ'երթայ իր օտքի հետքերուն վրայէն գիտութեան ու կրօնի լոյսը

կը տանի կարծես: Հայաստան, մէկ ծայրէն միւսը ոգեւորութեան ու ցնծումի մէջ է. ամէն կողմ դպրոցներ կը բացուին. ամէն տեղ աւետարանին խօսքը կը լսուի. Հայը դեռ նոր կ'զգայ թէ Հայ է:

ԵԶՆԻԿ.— Երբ շատ իրաւամբ կը թուենք Մաշթոցի արժանիքն ու գործունէութիւնը, պէտք չէ մոռնանք նաեւ անոր գլխաւոր գործակցին՝ Սահակ հայրապետի անունը:

ԱՄԵՆՔԸ ՄԻՍՍԻՆ.— Քա՛ւ լիցի:

ԵԶՆԻԿ.— Սուրբ Գիրքի թարգմանութեան մէջ Սահակ Պարթևի դերը մեծ է. իբր լեզուադէտ, իբր դիւանագէտ և իբր կրօնաւոր իր կատարած գործը շատ բարձր ու զնահատումի արժանի է: Մենք իբր թարգմանիչ կ'զգանք թէ սրբան դժուար ու երկայնամիտ սրտի գործ է Աստուածաշունչի նման բազմերանդ ու նրբին գրքիմը թարգմանութիւնը:

ՅՈՎՀԱՆ.— Պէտք է խոստովանիլ իրաւցնէ թէ Սահակ և Մեարոպ մեր զոյգ առաքեալներն ու լուսաւորիչներն եղած են, իրարու գործ ու պաշտօն լրացնելով:

ԱՐՁԱՆ.— Պատի՛ւ և յարգա՞նք մեր այս մեծ մարդոց, բայց ես կը կարծեմ թէ մեր լուրջ և օգտակար գործունէութեամբ է միայն որ պիտի կրնանք անոնց արժանի աշակերտներն ըլլալ: Այսպէս չէ՞, սիրելի՛ Եզ-

նիկ, սիրելի՛ ընկերներ :

ԵԶՆԻԿ .— Հա՛րկաւ, հա՛րկաւ : Անոնք իրենց բո-
վանդակ անձը դրած են իրենց գործին մէջ : Անճնուի-
րութեան տիպարներն են անոնք : Մենք չառ բան կը
պարտինք իրենց . ինչպէս մենք, նոյնպէս բովանդակ
Հայութիւնը : Բայց մեր վրայ պարտքեր ալ կը ծանրա-
նան : Մենք զրկուած ենք գործի մը, զոր հարկ է գլուխ
հանել : Ինչպէս գրած էր մեր վարդապետը, մենք պար-
տինք «ուսանիլ և ամբարել կարելի եղածին չափ չառ
բան՝ քիչ ժամանակի մէջ» : Մեր Հայրենիքը մեզի կ'սպա-
սէ : Մենք պէտք է գանձերով դառնանք երկիր : Հի-
մակ, ինչպէս Մաքսիմիանոս եպիսկոպոսն ալ յանձնարա-
րեց, մենք պէտք է մեկնոյն ատեն թէ՛ հետեւինք հէլլէն
ուսմանց և իմաստասիրութեան և թէ՛ կատարենք լաւա-
գոյն հեղինակութիւններու թարգմանութիւնները : Հա-
յաստանի համար քաղաքակրթութեան ու յառաջդիմու-
թեան ճամբաները բացուած են այսուհետեւ : Մեր ազգը
իրը Ազգ փրկութեան ճամբուն մէջ է այլևս : Հայը հին
ազգերու նման, ինչպէս են Մարք, Ասորեստանցիք,
Փիւնիկեցիք և այլն, ա՛լ կորսուելու սահմանուած չէ :
Իր ինքնութիւնը պիտի կրնայ պահել : Մեզի կը մնայ
միայն ազգային նկարագիրը չինել, ուրիշ ազգերու
մտքի արտադրութիւնները հայացնելով հանդերձ, Սա-

հակի և Մեսրոպի ձեռնարկը պէտք է իրականացնենք,
մեր բոլոր ոյժերովը, նուիրուինք անոր : Այս հիւրընկալ
ափերուն վրայ մեր Հայրենիքին համար փառք ու գանձ
պէտք է փնտռենք :

(Ոսֆի ելնելով).— Ի գո՛րծ ընկերներ, ի գործ . . .

ԱՄԷՆՔԸ ՄԻԱՍԻՆ . (ոսֆի).— Ի գո՛րծ, ի գո՛րծ . . .

(Վարազդուր կ'իջնէ)

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0330396

25.278

Գ Ի Ն

60 ՓԱՐԱ